

dicsérete után a „csinálmány“ szó hangsúlyozása. Molnár külföldi sikerei nem kábítják el Halmit, de azért meghajol előttük, noha ismeri belső, üzleti titkaikat. Nem elemzi Molnár bel- és külföldi közönségét, melynek ír, és mely busásan megfizeti érte. Iskolázatlan tömeg ez, mely boltjának ajtaján kívül csak az élvezetek után fut. Halmi az ember rajzát is ígéri. Embervázat adott, a belső ember értékét pedig igazán üzleti szemüvegen át nézi.

Molnár képe, Halmi rajza nyomán: egy internacionális, személytelen fogalommal lett irodalmi bankár. Neuraszténiás, mérhetetlenül törtető, arrogáns, primadonnásan hiú, konjunkturás, felekezetes, üzleti politikus, a közönséges sikerre utazó, a színházi bürzén játszó kicsiszolt filmsztár, egocentrikus egyéniség, keletiesen érzéki, vakmerőségekre utazó, de lényegében félnék, meghúzódo a veszély láttára, nemzetköziesen érvényesülő, valuta- és pénzimádó, semmiféle altruizmus, csak végtelen önzés, tantième-bajhász, mondain-híresség. Voilà — mondaná Ördöge. Ez Molnár Ferenc, az ember. Megannyi hangsúlyozott dicséret, — hiszen Molnár életével bizonyította, hogy nem is akart egyéb lenni. Munkái nem «terebélyesedtek» nagy alkotásokká, «giccsel» vannak tele, bravurral, trükkökkel röhejre dolgozó, virtuóz színpadi technikájú pedáns író. Jó embereket nem tud rajzolni, a multat nem érti, megjeleníteni nem tudja, divatos áramlatokat szállító cégfőnök; szabad szerelmet prédikál, inkább a burleszk felé hajlik, a kapitalizmus sznobjait ostorozza, de maga is közójük tartozik. Legsebezhetőbb pontja, hogy sem invenciója, sem fantáziája nincsen — ez nekünk azt is jelenti, hogy nem költő.

Halmi ezt a jellemzést nyilván Molnár dicsőítésére szánta. Örül-e neki a kitüntetett író, az ő dolga. Mi mosolygunk a szerző díszítő jelzőin, de lényegében igazat adunk neki: Molnár valóban olyan mint ember és mint költő, amilyennek e rajzból mi látjuk.

MORVAY GYŐZŐ.

Lajos György: La Vie intellectuelle des Hongrois de Transylvanie (1919—1920.) Paris, Honoré Champion, 1928. 26 l.

Szerző mint az Erdélyi Irodalmi Szemle szerkesztője, mint őre mindannak, mi Erdélyben a magyarság érdekében történik, nemcsak magyarul, hanem németül és ime franciául is megszólal, hogy az erdélyi magyar művelődés képét megrajzolja a külföld elé. Ezzel szolgálatot tesz az erdélyi magyar ügynek, de nekünk is, a Csonkaország magyarjainak.

Krónikának nevezett jelen füzeté az 1919. évtől, tehát a megszállástól egészen 1925. évig foglalja össze a magyar irodalomhoz tartozó műveket, folyóiratokat- és más iratokat. Együttal bírálatot is ad az egyes nevezetesebb írókról és műveikről. Teljes tárgyilagossággal, a nemzeti érzés sérelme nélkül. E hat év folyamán a helyzet az volt, hogy Erdély magyar művelődési és irodalmi intézményei: társulatai, iskolái, nyomdái, kiadványai bár arcukat Bukarest felé fordultak, mégis a magyar faji szellemet és érzést ápolták. Még Budapest táplálta ugyan, de máris mutatkoztak a jelek, melyek különállásuk felé irányultak. E hat év alatt a termelés nagyon élénk. Évenként fokozatos emelkedéssel 1066 magyar mű hagyta el a sajtót — kedvező

jel a jövőre. A szépirodalmi termelés százalékban a következő: verses mű 33⁰/₀, próza 54⁰/₀, dráma 13⁰/₀. A lírai lélek előretörése könnyen magyarázható. Érzelmek hangulatai sok világosságot gyújtanak a helyzetekre vonatkozólag. Míg egész Oláhországban 417 oláh, addig Erdélyben 330 magyar napi-, heti- és havilap jelent meg. Kiadóhivataluk: Kolozsvár, Nagyvárad, Brassó, Arad, Temesvár, Marosvásárhely, Szatmár. Ugyanezek a helyeken működnek korábbi hagyományokkal bíró egyesületek is, mint az Arany János Társaság Temesvárott, a Szigligeti Társaság Nagyváradon, a Kemény Zsigmond Társaság Marosvásárhelyt és mindezek fölött az Erdélyi Múzeum Társaság.

A szépirodalmi munkásságban kiemelkednek mint lírikusok: Reményik Sándor, a filozófus költő, Aprily Lajos, a nagy eszmék hirdetője, a művészi költő. A magyar élet korlátozottsága magával hozza alkotásainak pesszimitista jellegét. Ide sorolhatjuk még Tompa Lászlót, Szombati Szabó Istvánt és Krúzselyi Erzsébetet. A regény és novella terén Gyallai Domokost, Nyírő Józsefet, Makkai Sándort, Berde Máriát, Gulácsy Irént és Szabó Máriát ismerteti. Magyar színházi est e hat év alatt 2160 volt, 1070-en eredeti, 1090-en fordított drámát játszottak. Az egész szépirodalmon át kiválóan a francia hatás mutatható ki. A tudományos irodalom képviselői: Kristóf György, Borbély István esztétikusok és irodalomtörténítők, — az utóbbi egyházi író is — Bitay Árpád filozófus, Makkai Sándor az egyháztörténet, Csüry Bálint a nyelvtudomány és ethnografia művelője, Biró Vencel, Temesváry János, Karácsonyi János, Gyárfás Elemér történészek, Jakabfi Elemér publicista.

György Lajos munkássága e téren is kiváló és élénken földerítő. Tárgyilagos előadása, találó kritikája ezt a füzetet kiemelik hasonló jellegű és magyar részről kiadott ismertetések közül.

MORVAY GYÖZŐ.

Dóczy Jenő: Arany János. Bpest, Génusz, év nélkül (1929.) 276 l.

Dóczy könyve hat képet nyújt Arany életéből, megtoldva két kis tanulmánnyal. A hat kép közül az első kettő a költő gyermekkorából való, a második pár férfikorából, a harmadik kettő öregségéről. Ezekben az «életképek»-ben a szerző költött jeleneteket fest nagy epikusunk életének egy-egy mozzanatáról, de munkájában nem bízza magát merőben képzelete szárnyalására, hanem az irodalomtörténet adataira támaszkodik. A költő lelke mélyébe akar behatolni, oda, ahová a tudomány már nem juthat be, csak a művészi fantázia. Vállalkozása nem mindennapi, mert hiszen a tudós feladatát a költő eszközeivel akarja megoldani. Nagy ellenmondás van ebben a vállalkozásban, mert hiszen a tudós kiegészíti, összefüggésbe hozza, magasabb egységekbe fűzi az adatokat, a költő pedig alakítja. Az az *igazságot* akarja megállapítani, ez a *szépet* iparkodván megvalósítani, beéri a *valószerűséggel*. Dóczy egyszerre akarja mind a két célt elérni, azonban mivel elsősorban *valószerűsége*re törekszik és nem *valóságra*, művét inkább a költő, mint a tudós alkotásának kell tekintenünk. Mégis a tudomány, az irodalomtörténet is talál értékeket könyvében. Dóczy jól ismeri Aranyt, műveit, levelezését, teljesen otthonos az Arany-irodalomban, amely-